

Gemensam sjömålsbekämpning – på riktigt

Av Per Edling, Fredrik Lindén & Jon Wikingsson

KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET
SVERIGES MARINA AKADEMI

Särtryck ur *Tidskrift i Sjöväsendet* N:r 3 2021
Sidorna 360-369

Ledamöterna
PER EDLING
FREDRIK LINDÉN &
JON WIKINGSSON

*Kommendör Per Edling (överst t.v.) chef för Tredje sjöstridsflottiljen.
Kommendör Fredrik Lindén (överst t.h.) är chef för Första ubåtsflottiljen.
Kommendör Jon Wikingsson är chef för Fjärde sjöstridsflottiljen.*

Gemensam sjömålsbekämpning – på riktigt¹

Abstract: *In this article we push forward two arguments. We argue that David Snowden's cynefin-model, developed to find solutions to difficult problems, can be used as a theoretical foundation to force an enemy from control to chaos, if the steps are reversed. This means the model can create the basis for a recipe to meet surprise with surprise if it is combined with the Swedish operational art, as described in the new doctrine for joint operations. Furthermore, we claim that the integration of submarines as sensor and weapon platforms in the coordinated joint naval strike would be a good example of how to use our operational art to increase the military threshold.*

Inledning

Sjökrigföring handlar i stor omfattning om att på olika sätt nöta ner motståndarens stridskrafter samtidigt som den egna flottans handlingsfrihet bevaras, vilket innebär

1. Den teoretiska basen för resonemangen i denna artikel presenterades av ledamoten Lindén under dennes inträdesanförande i KÖMS 2021-04-21. Artikelns utgör därför också Lindéns skriftliga inträdesanförande.

att många kloka avgöranden måste göras på alla ledningsnivåer. Fler och fler tecken pekar på att morgondagens stridsfält kommer att bli mer komplext än det vi ser framför oss idag. Autonoma farkoster av olika slag, förmågan att påverka motståndarens ledningssystem genom cyberkrigföring och mindre tydliga gränser mellan fred, kris och krig är bara några exempel på den utveckling som väntar morgondagens officerare. En indikation på det som komma ska är att man i ubåtsoperationsstudien 2016 utgick ifrån att svenska marinstridskrafter i framtiden ska uppträda i sammanhang som är överbelastade, ifrågasatta, trånga och förvirrade. Vår motståndare kommer att vilja tvinga oss från ett läge som är enkelt och kontrollerbart till den kaotiska situation där våra beslutsfattande system kollapsar. Dessutom måste vi förbereda oss på att vi kommer att vara numerärt underlägsna vår fiende samt att denne kommer att ta initiativet. Vår strid i efterhand riskerar att minska vår numerär ytterligare och dessutom göra det svårt att uppfatta fiendens läge och dennes avsikter. Vi kommer att tvingas reagera snarare än att agera.

I en sådan situation kommer vår förmåga att återta kontrollen och initiativet att vara helt avgörande. De bedömande- och beslutsstödsmodeller som används i Försvarsmakten idag har till syfte att förenkla en komplicerad situation för att göra den greppbar. Svensk planerings- och ledningsmetod (SPL) samt planering under tidspress (PUT) är exempel på denna typ av verktyg som kan hjälpa oss att förstå och finna vägen ur ett kaotiskt läge. När vi väl har återfått lägesuppfattningen och kontrollen gäller det att ta initiativet och så snabbt som möjligt kasta motståndaren från det enkla läge där han har kontroll till en kaotisk situation. Frågan är hur vi, i vårt förväntat numerära underläge, ska bära oss åt för att tvinga motståndaren till ledningskollaps, genomklappning och upplösning?

I denna artikel hävdar vi att förbättrad samordning av sensorer och vapen genom att ubåtar integreras i den gemensamma sjömålsbekämpningen ökar vår förmåga att besegra en angripande sjöstyrka. Vi gör inledningsvis en teoretisk anknytning till överraskning och till att kategorisera och lösa problem med hjälp av den s.k. cynefinmodellen. Vi menar att stegen i denna modell, men i omvänd riktning, kan användas som en tankegrund för att driva motståndaren mot kaos. Därefter beskrivs den svenska operationskonsten ur ett marint perspektiv och avslutningsvis framställs hur ubåtar kan inkluderas i den samordnade sjömålsbekämpningen. Vår slutsats är det föreslagna upplägget är ett bra exempel på hur vår svenska operationskonst på allvar kan nyttjas för att höja tröskeeffekten.

Teorianknytning

I ett scenario där Sveriges territorium blir inbegripen i en väpnad konflikt lär denna sannolikt initieras av en motståndare som strävar efter någon form av överraskning. Överraskning som krigföringsmetod är inte någon ny företeelse och var bl.a. föremål för ledamoten Jimmy Johanssons resonemang i TiS 2/19. Med tanke på den ringa numerär örlogsfartyg och kvalificerade vapen som Sverige idag kan uppbringa är sannolikheten stor för att ett snabbt och oväntat anfall kan bli fatalt för svenskt vidkommande. Motståndarens kortsiktiga sjötaktiska målsättning är att uppnå handlingsfrihet och kontroll över Östersjön för att på så sätt skapa ett operativt mer fördelaktigt utgångsläge och förneka Sverige möjligheten att röra sig till sjöss och ovan havet. Scenariot är

i allt väsentligt väl diskuterat och välkänt för de flesta av TiS läsare: Genom sabotage, förbekämpning med långräckviddiga vapen, mineringar och ett högt stridstempo ska Sverige förklaras så snabbt som möjligt genom en ledningskollaps. Sveriges utmaning, och även Marinens utmaning, är att stå emot det initiala anfallet för att därefter snabbt återta initiativet. Alternativt måste vi tidigt och över tiden skapa förmåga att förneka motståndarens kontroll och därmed också begränsa hans handlingsfrihet.

Det finns ständigt pågående diskussioner om hur det framtida slagfältet kommer se ut och om motståndarens förmåga och numerär. Dessa diskussioner är viktiga bl.a. eftersom de ligger till grund för materielanskaffningar såväl på lång som på kort sikt, men dessvärre brukar resultatet ofta bli en spegling av motståndarens förmåga, om än alltid i begränsad numerär. Den sannolika orsaken till att resonemanget stannar vid just en spegling av vår s.k. dimensionerande motståndare är oftast att detta resonemang är det enklaste att föra, eftersom det är ohyggligt svårt att förutse ett framtida slagfältets faktiska karaktär. Nettoutkomsten av resonemanget blir en anpassning till motståndarens förmågor och inte en strävan att skapa en egen strategi. Även om förmågan i vår svenska marin successivt kommer att öka under de kommande åren är det rimligt att motståndarens förmåga ökar i samma takt. Vårt relativa numerära underläge kommer därmed att bestå. Istället behöver vi både tänka nytt och göra nytt.

En bra början är att förstå de aktuella fenomenen och den dynamik som de rådande problemen utsätter oss för. Ett tänkbart hjälpmedel är den s.k. cynefin-modellen. Managementkonsulten David Snowden skapade modellen för IBM:s räkning i syfte att utbilda unga projektledare till att kategorisera olika sorters problem. Snowden menar att problem visar sig för oss i fyra kategorier; *enkla*, *komplicerade*, *komplexa* och *kaotiska* – där den minsta gemensamma nämnaren är förekomsten eller frånvaron av kausalitet. Behovet att kategorisera på detta sätt bygger på människans inbyggda reflex att initialt bemöta alla problem med samma tillvägagångssätt och metod. Istället måste ett problem analyseras och kategoriseras beroende på graden av uppenbar kausalitet. Först därefter ska val av lösning göras. Cynefin-modellen ger en vägledning i hur att bryta ner kaotiska problem till ett eller flera enklare problem. Ett problem är enkelt om kausaliteten är helt uppenbar. Det är komplicerat om kausaliteten är närvarande men i varierande grad, komplext om kausaliteten är temporär och kaotiskt om det inte finns någon uppenbar relation mellan orsak och verkan.

Det svåraste problemet är kaotiskt, vilket helt enkelt beror på att vi inte förstår situationen. Vi kanske inte ens uppfattar att vi befinner oss i kaos, men genom att börja agera, t.ex. genom ett bedömandearbete, skapar vi referenspunkter och kontroll. När vi börjar förstå problemet blir det komplicerat och när det slutligen kan lösas med en invand lösning blir det enkelt. Stegen gör att problemet blir mer och mer greppbart, men om motståndaren befinner sig i en snabbare beslutsloop än vi själva kommer vi aldrig att uppnå det enkla. Det motståndaren då gör är helt enkelt att reversera cynefin-modellens steg i en snabbare loop än vår egen, vilket leder till att han kommer att försätta oss i ett ständigt kaos. Genom att nyttja detta resonemang kan vi få en grund för att strukturerat reagera på ett angrepp och återta initiativet i striden: Vi ska nyttja denna omvända tankeprocess till att hela tiden utsätta motståndaren för nya problem och driva motståndaren mot kaos.

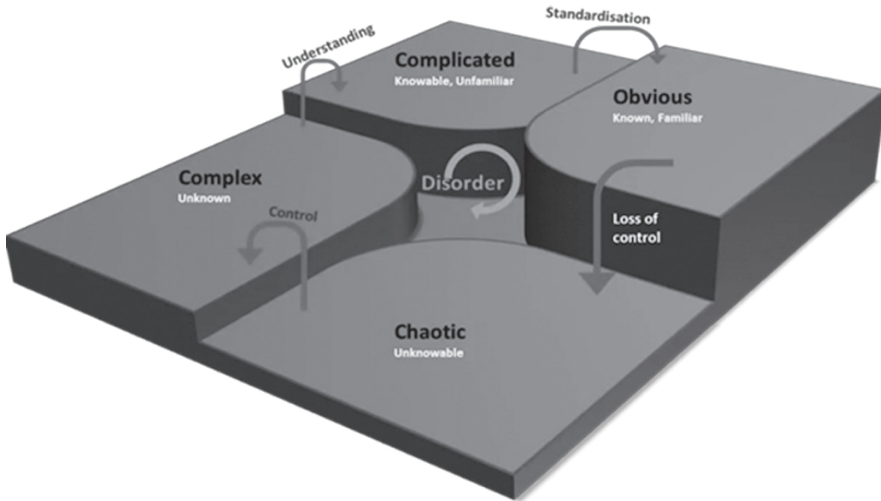

Bild 1. Bilden beskriver cynefin-modellen och verktygen att gå från kaotiska till enkla och kända problem.

Svensk operationskonst

Den svenska operationskonsten, så som den är beskriven i doktrinen för gemensamma operationer 2020 (DGO), syftar till att vi ska agera proaktivt och med manövertänkande för att skapa gynnsamma förutsättningar för stridens förande. Osäkerheter hanteras efter hand vilket medger ett snabbt och flexibelt utnyttjande av nya möjligheter. Dessutom ska vår ledning vara decentraliserad enligt uppdragstaktikens filosofi. Dessa tre förhållningssätt förstärks genom de synergier som uppnås genom ett integrerat samarbete i totalförsvaret och med andra parter.

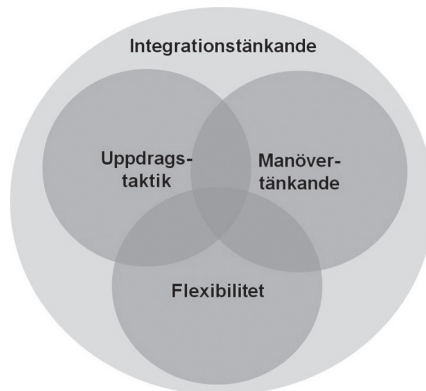

Bild 2. Svensk operationskonst grundas på manövertänkande, flexibilitet, uppdragstaktik och integrationstänkande.

Ledningsnivåer och uppdragstaktik

I den svenska försvarsmakten är det upp till respektive försvarsgren att besluta om vilka begrepp som ska användas för att uttrycka lednings- och lydnadsförhållanden inom det egna ansvarsområdet. I Marinen använder vi idag fyra Natobegrepp för att beskriva de operativa och taktiska ledningsnivåerna och deras mandat, vilka rätt utnyttjade skapar förutsättningar för den uppdragstaktik som den svenska operationskonsten föreskriver.

Operational Command (OPCOM) utövas av C INSATS som beslutar det operativa vadet. Det innebär att beslut fattas om vad som ska uppnås, med vilka förmågor ur försvarsgrenar och stridskrafter samt att dessa förmågor är samordnade och koordinerade i tid och rum inom det gemensamma operationsområdet.

Operational Control (OPCON) utövas av Marintaktisk chef (MTCH) som beslutar det operativa huret. Det innebär att styrningar ges till försvarsgrenens förmågor (förband) om hur de ska agera enskilt och tillsammans inom försvarsgrenen samt mellan försvarsgrenen och olika samarbetspartner (stödande förbandsenheter ur övriga försvarsgrenar, stridskrafter och partners) för att uppnå C INSATS målsättningar i ett tilldelat taktiskt operationsområde.

Tactical Command (TACOM) utövas normalt av sjöstyrkechefen – *Commander Task Group (CTG)* – som beslutar det taktiska vadet. Det innebär att beslut fattas om vad som ska uppnås med tilldelade och stödande förbandsenheter samt att dessa förbandsenheter är samordnade och koordinerade i tid och rum i ett tilldelat geografiskt område inom det av MTCH tilldelade taktiska operationsområdet.

Tactical Control (TACON) utövas av t.ex. en fartygschef i en sjöstyrka som genomför det taktiska huret. Det innebär att styrningar ges till ingående och stödande förbandsenheter inom en stridsfunktion i syfte att uppnå CTG:s målsättningar i sitt tilldelade geografiska område.

Ett bra exempel på betydelsen av att de olika ledningsnivåerna fattar beslut inom sina tilldelade mandat samt dessutom samordnar och koordinerar samtliga funktioner på sin egen nivå är den gemensamma sjömålstriden, där sensorer och vapen från olika plattformar kopplas samman. Alla fyra ledningsnivåerna har åligganden för att en i tid och i rum samordnad bekämpning av sjömål ska kunna realiseras. C INSATS beslutar genom den s.k. verkansprocessen vilka mål som är prioriterade att bekämpa och samordnar de förmågor ur försvarsgrenarna som tillsammans skapar bäst förutsättningar för bekämpningen. MTCH, tillsammans med sina motsvarigheter i Armén och Flygvapnet, ger styrningar till sina förbandsenheter så att dessa tillsammans kan utspana, lokalisera och anfälla de prioriterade målen. Eftersom MTCH är chef över sjömålsbekämpningen är de övriga försvarsgrenarna understödande till MTCH. Till sjöss leder CTG samtliga stridsfunktioner i sin sjöstyrka samt samordnar och koordinerar striden med förband ur samtliga försvarsgrenar i sitt tilldelade område. CTG får stöd av utpekade fartygschefer vilka ger styrningar i syfte att genomföra striden så effektivt som möjligt.

Ledningsnivåerna hjälper oss att strukturera den gemensamma planeringen så att denna utmynnar i ett orderverk från högsta till lägsta ledningsnivån. På så sätt skapas förståelse för högre chefs målsättningar och höjd tas för att tillvarata möjligheter under stridens genomförande att skapa komplexa situationer för fienden. Exempelvis kan beslutsmandat flyttas under striden för att öka tempot utan att styrkan behöver göra avkall på de givna målsättningarna.

Flexibilitet

Meir Finkel talar i sin bok *On Flexibility – Recovery from technological and doctrinal surprise on the battlefield* om fyra strata eller teoretiska skikt som skapar förutsättningar för att kunna återta initiativet efter att ha blivit utsatt för ett överraskningsanfall. Konceptuell och doktrinär flexibilitet skapas genom att det etableras en kulturell miljö i befälskåren där idéer som utmanar den officiella doktrinen tillåts och uppmuntras. Dessutom menar Finkel att en doktrin ska ha balans mellan offensiv och defensiv krigföring. Den organisatoriska och teknologiska flexibiliteten uppnås genom en försvarsmakt som är i materiell balans, d.v.s. att den har materiel som kan verka såväl i det offensiva som i det defensiva samtidigt som det finns en kompletterande redundans. I Sverige använder vi ofta samlingstermerna förmågedjup och förmågebredd, där vi också inkorporerar en numerär aspekt. Ledningsflexibiliteten och den kognitiva flexibiliteten ska sammantaget förstås som en ansvarsdelegering i genomförandet till lägre chefer alternativt till chefer baserade nära stridslinjen. I den marina kontexten skulle ledningsflexibiliteten kunna betyda ett utökat samordningsansvar för CTG. Ambitionen att delegera ansvaret för genomförandet i syfte att skapa handlingsfrihet för den underställda chefen undantar dock inte uppgiften för de överordnade nivåerna att fatta beslut inom sina mandat samt att tillse att dessa beslut är koordinerade. Det fjärde stratomet är en decentraliserad kunskapsåtermatning och handlar om att skapa en dynamik i vilken erfarenheter och inhämtade kunskaper, t.ex. om motståndarens taktik eller teknik, snabbt analyseras och distribueras inom organisationens genomförandedel. Informationen måste tryckas så långt ut i befälskedjan som möjligt för att nå de chefer som har att fatta beslut på stridsfältet.

I doktrinen för gemensamma operationer används Finkels fyra strata för att beskriva flexibiliteten i vår operationskonst. Flexibiliteten leder till att vi blir anpassningsbara, föränderliga och mångsidiga samt är svaret på den överraskning som ska karaktärisera vår krigföring, enligt doktrinen. Rätt utnyttjade kan Finkels fyra strata bli teoretiskt förutsättningsskapande för ett avsevärt ökat tempo i striden. I praktiken kan de underlätta en dynamisk och delegerad ledning, men än viktigare är de kan bli ett recept för att möta överraskning med överraskning och därmed återta initiativet.

Manövertänkande

Manövertänkandet bygger på den s.k. indirekta metoden och tagande av initiativ, vilket innebär att motståndarens organisation, moral och övriga sammanhållande faktorer är viktigare mål än stridskrafterna i sig. Naturligtvis måste motståndarens förband påverkas för att vi ska kunna betvinga honom, men på ett sådant sätt att det påverkar ordning och vilja att fortsätta slåss snarare än ett större antal sänkta fartyg. Initiativet behålls genom att tillfällen skapas där angrepp hela tiden påverkar motståndarens organisation och moral.

Integration

I den gemensamma operationen ska vårt arbetssätt i planering och genomförande präglas av en strävan efter synergier genom integrering av stridskrafter, system och förmågor inom Försvarsmakten samt tillsammans med andra i totalförsvaret och med internationella partners. Synergierna som uppstår kan förstärka manövertänkandet, flexibiliteten och uppdragstaktiken på alla eller vissa av ledningsnivåerna så att bättre förutsättningar skapas för att uppnå målsättningarna med striden.

Cynefin-modellen och svensk operationskonst

Beskrivningen av den svenska operationskonsten i DGO ger många bra och tydliga recept på hur striden ska föras, men resonemangen räcker inte riktigt till för att förklara hur motståndaren ska drivas mot kaos. En väg för att skapa detta tillstånd hos motståndaren är som sagt att reversera stegen i cynefin-modellen. Om vi inledningsvis besvarar frågan vad som gör att skiftningen mellan stegen i cynefin-modellen överhuvudtaget uppstår, blir det tydligare vad en reversering skulle kunna innebära. Därefter beskrivs fyra scenarier vilka kopplas till svensk operationskonst. Slutligen värderas dessa scenarier och vårt agerande mot cynefin-modellen i syfte att finna om de vidtagna åtgärderna försvårar motståndarens möjligheter att genomföra striden. I alla fyra scenarierna kommer en integration av en annan parts sensorer och vapen att kunna förstärka vår flexibilitet och vårt manövertänkande. Om en annan part dessutom kan agera i samma tid och rum som vi ökar intensiteten. Dessutom kommer lägesbilden att vara ännu svårare att tolka, i synnerhet om vi har koordinerat stridsfältet så att våra respektive intressen och aktioner samverkar.

Från kaos till enkelhet, och omvänt

Som har visats föreskriver Cynefin-modellen tre steg för att göra den kaotiska situationen enkel. I det första steget, från kaos till komplexitet, gäller det att skapa kontroll. Lägesbilden måste upprätthållas och vidtagna åtgärder ge önskad effekt. I det andra steget handlar det om förståelse. Den gemensamma lägesbilden skapar förutsättning för ledning och effekten av åtgärderna nyttjas för nya åtgärder i linje med högre chefs målsättningar. Det tredje steget gör det komplicerade tillståndet enkelt genom att invanda lösningar kan användas. På så sätt blir motståndarens uppträdande förutsägbart och de egna stridskrafterna kan utbildas och tränas för att möta detta förväntade agerande. Det är rimligt att utgå från att motsvarande steg, fast i omvänd riktning och ordning, kan driva motståndaren från det läge där han uppfattar att allt går som det ska till ett annat där systemet kollapsar fullständigt. Det gäller att försätta motståndaren i en situation där han inte längre förmår leda, vilket uppstår när lägesbilden är oklar samt när de åtgärder som vidtas renderar i oönskade effekter som motståndaren inte kan möta.

Scenarier och värdering

I det första scenariot för Sverige en sekventiell försvarsstrid över ett stort operativt djup. Detta uppnås genom att det operativa djupet delas in i områden där motståndaren möts med kvalificerade vapensystem. En klassisk indelning räknad från motståndarens hamn är: ubåtar, flyg, fartyg, amfibiestridskrafter och slutligen markstridskrafter.

Förutsättningarna för att utöva uppdragstaktiken är goda genom att alla vet målsättningar och doktrinära metoder. Ett eget ledningsbortfall kan hanteras. Möjligheterna till flexibilitet och manövertänkande är dock begränsade eftersom försvaret i allt väsentligt är endimensionellt, vilket förenklar striden för motståndaren. Det egna uppträddandet är förutsägbart eftersom motståndaren vet som väntar beroende på avståndet från den egna hamnen. Motståndaren har goda möjligheter att utbilda och träna sina styrkor. Det enda som kan göra skillnad för motståndaren är förändrad intensitet i striden – alltså mängden torpeder, robotar, minor och artilleri som vi använder. En stor mängd vapensystem och plattformar mot motståndaren kommer momentant att kunna skapa en oklar lägesbild. Slutsatsen blir ändå att det är rätt enkelt för motståndaren att möta oss.

Det andra scenariot utgår från det första, men vi utökar mängden vapensystem genom att vi samordnar sjömålsstriden i rum med flyg och ytfartyg. Möjligheterna att utöva uppdragstaktik och vara flexibla är lika det första scenariot, men eftersom intensiteten ökar skapas bättre förutsättningar för manövertänkande. Motståndaren vet att vi kan samordna striden i rum och därmed måste han kunna identifiera om vi gör det eller inte vid just detta tillfälle. Om motståndaren hinner göra sin analys snabbare än vi hinner agera så kommer hans stridskrafter att kunna vidta åtgärder. Scenariot är i bästa fall komplicerat för motståndaren men med rätt träning kan striden mycket väl bli enkel.

Det tredje scenariot utgår i sin tur från det andra, men samordningen av sjömålsstriden görs i både tid och rum med flyg och ytfartyg. Dessutom finns ubåtar placerade i hela operationsdjupet. Ubåtarnas strid är dock inte koordinerad med de övriga, utan de agerar autonomt. Uppdragstaktiken kommer kunna tillämpas men eftersom samordning även sker i tid är vi i ännu större behov av en fungerande ledning. Flexibiliteten ökar markant eftersom sjömålsrobotar och torpeder används i samma rum. Kombinationen skapar bättre möjligheter att utnyttja manövertänkandet eftersom det finns förutsättningar för att skapa hög intensitet i krigföringen. Samverkan mellan ytan och ubåten är dock oförberedd och flexibiliteten finns endast på de lägsta ledningsnivåerna (TACOM och TACON). Att möta en samordnad sjömålsrobotinsats samtidigt som risken för att bli utsatt för torpeder i samma rum kräver en god lägesbild och en snabb beslutsloop för att kunna vidta rätt åtgärder. Under förutsättning att motståndaren har dessa förmågor kommer det att vara möjligt för motståndaren att återta initiativet eftersom det är slumpen som avgör om robotar och torpeder kommer till målområdet samtidigt eller ej. Vapeninsatsen kommer sannolikt att försätta motståndaren i ett temporärt kaotiskt tillstånd, men han kan återta initiativet eftersom vi inte har förmågan att utnyttja situationen till vår fördel. I detta tredje scenario kommer motståndaren att hamna i en komplex situation. En bra lägesbild, snabb beslutsloop och rätt träning räcker förmodligen till för att göra problemet komplicerat, eller kanske till och med enkelt.

I det fjärde scenariot har vi förmåga att samordna sjömålsrobot- och torpedinsatserna i både tid och rum över hela operationsdjupet, men motståndaren vet inte om, var och när vi väljer att göra det. Bara blotta misstanken om att vi har denna förmåga till samordning skapar stor osäkerhet hos motståndaren och tvingar fram sinkande försvarsåtgärder. Goda möjligheter finns för att nyttja uppdragstaktiken, och det blir

tydligt att respektive ledningsnivå måste fatta rätt avvägda beslut inom ramen för sitt mandat. Genom flexibilitet i ledningen skapas möjligheten att samordna striden mellan ubåt, fartyg och flygplan. Det finns goda förutsättningar för att bruka manövertänkandet eftersom vår förmåga till samordnade överraskningsattacker kommer att påverka motståndarens moral både innan och under striden, men även skapa förutsättningar för oss att välja tillfället att återta striden. Det blir många osäkra parametrar för motståndaren att hantera, vilket ger en oklar lägesbild. Vidare kommer åtgärder som vidtas för att undvika torpedanfall – låg fart och försiktiga manövrar – att gagna insättande av sjömålsrobot. På samma sätt kommer de lämpliga försvarsåtgärderna mot inkommande sjömålsrobotar leda till att det beskjutna förbandet manövrerar så att torpedernas målsökare lättare får kontakt. Den samordnade kombinationen av vapen utsätter sannolikt motståndaren för en kaotisk situation, som kommer att vara svår att ta sig ur.

Samordnad sjömålsstrid med sjömålsrobot och torped – i praktiken

Ubåtens största styrka är det dolda uppträdandet i kombination med stor slagkraft, vilket har medfört att all dess verksamhet är föremål för omfattande sekretess. Detta förhållande har i Sverige inneburit ett autonomt ubåtsuppträdande i mycket hög grad. Eventuell samverkan mellan ubåten och andra enheter har endast utövats genom understöd när så är lämpligt, främst p.g.a. risken för att röja ubåtens läge vid exponering av master ovan ytan vid nyttjande av olika sambandsmedel. Den acceptabla risken har varit låg och ubåten har inte kunnat ge stöd på annat sätt. C 1.ubflj bemannar och bestrider Marinens ubåtsledning. Han uppbär av Marinchefen delegerat OPCON och ger fartygschefen på ubåt TACON. Beroende på ställda order, uppgift och angiven risktagningsnivå har TACOM behållits till del av UVAK, men rent praktiskt kan frihetsgraderna och ansvaret inom ramen för TACOM skjutas upp och ner mellan UVAK och fartygschefen beroende på uppgift.

Denna ledningsprincip fyller sin funktion när det autonoma och dolda uppträdandet är centralt för uppgiftens lösande. Däremot är det tidskrävande och medger inte något högt tempo. Förmågan att samordna vapeninsatser från ytstridsfartyg och ubåtar kräver att tempot ökas. Dessutom behöver ledningen utövas så att ubåten inte upptäcks. Om Finkels tankar om flexibilitet, och kanske främst det tredje stratumet (ledningsflexibilitet och kognitiv förmåga), appliceras på ledningen av ubåtsoperationer kan det skapas förutsättningar för att inkludera ubåtar i den gemensamma sjömålsbekämpningen tillsammans med ytfartyg, flygplan och kustrobotförband.

En grundläggande förutsättning är att striden leds och koordineras av CTG (chefen till sjöss med TACOM) och att denne erhåller möjlighet till att ge styrningar till ubåten i så nära realtid som möjligt. En väg att gå i detta är att skapa en svensk variant av den internationella praktiken att nyttja en *subcell*, en sjögående ubåtsledning, som är samgrupperad med CTG. Den sjögående ubåtsledningen erhåller TACOM av UVAK i tilldelat område och ges uppgiften att understödja CTG avseende sjömålsbekämpningen i sin helhet (spaning, lokalisering och anfall). Den sjögående ubåtsledningen och CTG samordnar striden genom samverkan och beordrar sina respektive fartygsenheter. Därmed är det taktiska vadet samordnat och koordinerat av de två chefer som har TACOM över styrkans enheter. Under stridens genomförande leds både ytfartyg och ubåt av den

fartygschef som utövar TACON för sjömålsbekämpningen, alltså det taktiska huret, inom ramen för de order och direktiv som cheferna med TACOM har utfärdat. Tillfället för övergång till ledning av ubåten med en sjögående ubåtsledning bör kunna beslutas av Marinchefen eller av CTG. Med ledningsflexibilitet och god planering kommer uppdragstaktiken att medge en övergång när det så är lämpligt för stridens förande.

En samordning av sjömålstriden med denna ledningsmetod kommer dessutom att skydda ubåten bättre eftersom denna kommer att erhålla mållägen utanför egen sonarräckvidd, vilket även innebär att motståndarens sonarer inte kommer kunna hitta ubåten. En modern torped har en räckvidd på omkring 40 km. Osäkerhetsområdet blir för stort för att motståndaren ska kunna hitta ubåten, oavsett vilka sonarsystem som används.

Avslutning

Redan idag har flottan med fartyg och kustrobotförband samt flygvapnet väl utvecklade metoder för att tillsammans bygga upp ett målläge och sedan bekämpa fiendens fartyg. Det kan förmodas att denna förmåga avskräcker en presumtiv angripare, men ett inledande förbekämpningsskede kommer att reducera såväl antalet fartyg och kvalificerade vapen som möjligheten för högre chef att leda. Vårt uppträdande är förutsägbart och dessutom tappar vi initiativet och riskerar att bli drivna närmare kaos.

Ett sätt att istället driva fienden mot kaos samtidigt som vi hushållar med de kvalificerade vapnen är att integrera ubåtar i den gemensamma lägesuppbyggnaden och sjömålsbekämpningen. De tekniska lösningarna för att hålla en ubåt dold även om den ingår i en sjöstyrka är inom räckhåll och metoder håller på att utvecklas. I framtiden när den svenska Marinen nyttjar undervattenskommunikation som sambandsmetod kommer förhållandena att bli ännu mer gynnsamma. Ubåten behöver då aldrig visa någon mast över vattenytan i det scenario som här beskrivs.

Om vi inom ramen för vårt arbete med Försvarsmaktens tillväxt även kan integrera markstridskrafterna i sjömålsbekämpningen som sensorer, t.ex. en telekrigsbataljon, eller som en del i bekämpningen, t.ex. en artilleribataljon, kommer möjligheten för att skapa kaos hos motståndaren att öka ytterligare. Den ovan presenterade lösningen – en gemensam sjömålsbekämpning med fartyg, flygplan, ubåt, kustrobotbatterier och på sikt även förmågor från markstridskrafterna – kommer att vara ett av de största bidragen till den efterfrågade tröskeeffekten.

TIDSKRIFT I SJÖVÄSENDET

FÖRSTA UTGIVNINGÅR 1836

KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

SVERIGES MARINA AKADEMI

Ansvarig utgivare: Kommendör Per Edling, e-post: publisher@koms.se

Redaktör: Kommendör Lars Wedin, e-post: editor@koms.se

Redaktionens adress: c/o Wedin, 263 Chemin de Plan Perret, 74 920 Combloux, Frankrike. Telefon: +33618501438

Formgivare: Konteramiral Thomas Engevall, e-post: engevall@koms.se

Bankgiro: 454-8731, **Organisationsnummer:** 835000-4282

Ärenden om prenumeration och övriga administrativa ärenden rörande tidskriften hänvisas till redaktören.

Kungl. Örlogsmannasällskapets postadress:

Teatergatan 3, 1 tr, 111 48 STOCKHOLM

Telefon: 08-664 7018,

E-post: akademien@koms.se

Hemsida: www.koms.se

Bankgiro: 378-2786, **Organisationsnummer:** 835000-4282

Kungl. Örlogsmannasällskapets biblioteks adress: Amiralitetstorget 7, 371 30 KARLSKRONA Telefon/Telefax: 0455-259 93, E-post: librarian@koms.se

Tidskrift i Sjöväsendet utkommer med minst fyra nummer årligen. 2021 utkommer sex nummer. En ettårig prenumeration kostar 250:- för prenumeranter med postadress inom Sverige och 350:- för prenumeranter med utrikes postadress. Avgiften betalas till bankgiro nr 454-8731 (glöm ej ange namn och adress!).

Om Kungl. Örlogsmannasällskapet så beslutar kan författaren till införd artikel belönas med akademiens medalj, hedersomnämning och/eller penningpris.